

SZŰTS LÁSZLÓ

ADAI EMLÉKEIM

Címül talán jobb lett volna ezt írnom: Emlékeim az adai Szarvas Gábor Nyelvművelő Napokról. Ugyanis kizárólag ilyen adai emlékeim vannak, hisz korábban nem jártam Adán, illetve minden adai tartózkodásom a Szarvas Gábor-napokhoz kapcsolódik.

Ezelőtt húsz-huszonöt éve csak hallomásból tudtam egyet s mászt ezekről az előadássorozatokról, illetve elolvastam a sajtóban, a tudományos folyóiratokban közzétett beszámolókat, tudósításokat. Viszont mintegy tíz éve mondhatni állandó vendége vagyok az adai napoknak.

Egy-egy alkalommal a tudományos ülésszakon tartok előadást, viszont 1990-óta minden évben jómagam vezetem az anyanyelvi vetétkedőt általános iskolásoknak, így tehát emlékeim, benyomásaim főként ezekről a rendezvényekről vannak.

Bár határainkon belül már 1-2 évtizedes játékvezetői múlt állt mögöttem, amikor először utaztam Adára, mégis nehéz volt a helyzetem. Ugyanis a magyarországi iskolák tanulóinak nyelvtani műveltségét nagyjából ismertem, ismertem a nyelvtankönyveket, az általános iskolai nyelvtani követelményeket. Viszont vajmi keveset tudtam a vajdasági magyar általános iskolák tanulóinak nyelvtani színvonaláról. Hisz mászt lehet számonkérni ott, ahol nehezebb körülmények között őrzik anyanyelvünket, szépen, tisztán beszélnek magyarul, de nem biztos, hogy meg tudják határozni a nyelvtani fogalmakat, tudják-e szófaji meghatározásokat, az összetett mondatok fajtáit, kötőszavait stb. Hozzá kell tennem, hogy ez utóbbiak itthoni tanulóinknak is sok esetben gondot okoznának. Ezért kezdettől fogva arra törekedtem, hogy a feladványok jó része inkább játékos jellegű legyen, de természetesen a jó válaszhöz szükség van a nyelvtani fogalmak

helyes ismeretére, tudni kell mi az ige, a főnév, a melléknév, illetve milyen mondatfajták vannak.

A Szarvas Gábor Nyelvművelő Napok háromnapos rendezvénysorozatának a második napja az általános iskolai tanulóké. A megmérettetésre általában 20-25 iskola 40-50 tanulója szokott jelentkezni, e verseny menetrendje pedig a következő. A benevezett tanulók valamennyien először egy írásos elődöntőn vesznek részt, s a legjobb megoldások készítői - összesen 9-10 iskola 2-2 tanulója, mintegy 18-20 diák vesz részt a délutáni szóbeli döntőn.

Az írásbeli feladatlapok általában a nehezebb fajsúlyú, több fejtörést igénylő kérdéseket tartalmazzák. Szép számmal van köztük helyesírási feladat is. Mindig szerepel a feladványok között a rokon értelmű szavak, szólások, közmondások felsorolása is. Ízelítőül az elmúlt évek írásbeli feladatlapjáról hadd következék néhány példa. Mit jelent a *tenyészt* és a *termeszt* ige? Írjanak példamondatot is! Ugyanis sokan keverik a két szót; állatot *tenyésztünk*, növényt *termesztünk*. A következő szólásokban a hiányzó melléknevet kellett beírni: *ritka*, mint a fehér holló; *sötét* mint az éjszaka; *ártatlan*, mint a ma született bárány; *ravas*, mint a róka.

Játékos feladvány az úgynevezett kenguruszavak megfejtése. Hosszabb szavakban gyakran - a fiahordozó kenguruhoz hasonlóan - rövidebb szó rejtőzik. Ilyen feladványok: *elbocsátás* - *bocs*; *időszakos* - *ősz*; *szivárvány* - *vár*; *korlátozás* - *lát*. Mindig vannak feladványok között közmondás is. Így például 1 kulcsszó megadásával és az emberi tulajdonság megnevezésével (amelyre utal a közmondás) ki kell találni a közmondást. Pl.: *Pap* és okosság: *Jó pap is holtig tanul*. *Rózsa* és türelmesség: *A türelem rózsát terem*. *Lúd* és összefogás: *Sok lúd disznót győz*.

A helyesírási kérdések is elmaradhatatlan részei az írásbeli feladatlapnak. Pl.: mondatalkotás a *fed* és *fedd* igével, a *kiált* - *kiállt*, a *sarkal* - *sarkall* szópárokkal. A legtöbb fejtörést általában

az úgynevezett helyesírási totó okozza. Egy-egy szó 3 lehetséges írásmódjából kell kiválasztani, tippelni a helyes írásmódot. Például: *részt vesz - résztvesz - részt-vesz*; a helyes tipp: *részt vesz*. Összesen 14 kifejezés szerepel egy totószelvényben, s a feladatok közül általában ezek megoldása sikerül legkevésbé.

A délutáni szóbeli döntőn az elődöntő eredményei alapján a tíz legjobb iskola 2-2 fős csapata vesz részt a színpadon; a kiesett tanulók, illetve a résztvevők többi része, tanulók, pedagógusok, szülők alkotják a szurkolótábort. De őket is bevonjuk a versenyre: ha valamelyik csapat nem tud válaszolni a feltett kérdésre, akkor a nézőtéren ülő tanulók kapják a kérdést, s az így kapott jó válaszkért bón jár, s a legtöbb bont gyűjtők a verseny végén szintén jutalmat kapnak.

A szóbeli forduló kérdései a nyelvhasználat különféle témaköreit ölelik föl, illetve van néhány kifejezetten játékos forduló is. Ízelítőül néhány játéktípust ezekből is felsorolok, pl. anagrammajáték. Ennek lényege: egy-egy sportág betűiből alkotott értelmes szókapcsolatból kell kitalálni a sportágat. Pl.: *hárs-magárus - hármassugrás*; *komoly a csűr - műkorcsolya*; *város tágul - távolugrás*, stb.

Szinte minden évben van szólásos forduló is. Pl.: az első 2-3 szó megadásával kell befejezni a következő szólásokat - *Mehet Kukutyinba - zabot hegyezni. Több is vezett - Mohácsnál. Nem árulok - zsákbamacskát. Köti az ebet a - karóhoz. Tudja, hol szorít a - cipő*. Kedvenc fordulóm még a szólások testrésznevekkel: *megüti a bokáját, kezébe veszi a dolgot, orránál fogva vezeti, megakad a szeme rajta*, stb. Ezeket a testrésznév megadásából kell kitalálni.

Még lehetne folytatni a feladattípusok ismertetését, szerencsére a magyar szókincs gazdagsága és a magyar nyelv rengeteg lehetőséget kínál a különféle kérdéstípusok alkotására. Természetesen egy bizonyos idő után, néhány év elteltével a kérdéstípusok ismétlődnek, de más-más szóval, kifejezéssel.

Személyes véleményem, tapasztalatom az, hogy a tanulók szívesen vesznek részt ezeken a versenyeken, a szóbeli döntőn elhangzó ügyes válaszokat gyakran tapssal jutalmazza a szurkolótábor. Bár a kilátásba helyezett jutalomkönyvek, a nyelvi táborokra való meghívások is növelhetik a játékos kedvet, mégis úgy érzem, hogy sokan csupán a játék kedvéért vesznek részt a versenyen.

A megoldások színvonala is megfelelőnek mondható, semmi-vel sem marad el a magyarországi tanulókétól. Ez pedig elsősorban a vajdasági magyartanároknak köszönhető.

Még egy nem szakmai jellegű észrevétel. Ilyen típusú nyelvi vetélkedő - színpadon játszó csapatok, a nézőtéren 150-200 szurkolóval, - Magyarországon tudomásom szerint nincs. Remélem, hogy Adán ez a szép hagyomány folytatódik majd, a mostani lelkes szervezés és részvétel csak bizakodással tölthet el bennünket. Anyanyelvünk jövője attól függ, hogy most hogyan, mire, milyen nyelvi ismeretekre tanítjuk tanulóinkat. Ha ez így lesz, akkor a jelen is, a jövő is megfelel Szarvas Gábor szellemének.